

P R Á V N Í M O N O G R A F I E

Účet,
jednorázový vklad,
akreditiv a inkaso
v občanském
zákoníku

PETR LIŠKA

Wolters Kluwer

ÚČET, JEDNORÁZOVÝ VKLAD, AKREDITIV A INKASO V OBČANSKÉM ZÁKONÍKU

PRÁVNÍ MONOGRAFIE

Účet,
jednorázový vklad,
akreditiv a inkaso
v občanském
zákoníku

PETR LIŠKA

Wolters Kluwer

Vzor citace: Liška, P. Účet, jednorázový vklad, akreditiv a inkaso v občanském zákoníku. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 228.

Publikace byla vydána za podpory Programu rozvoje vědních oblastí na Univerzitě Karlově (PRVOUK) – P05 Soukromé právo XXI. století.

© Wolters Kluwer, a. s., 2014

ISBN: 978-80-7478-722-5 (brož.)

ISBN: 978-80-7478-723-2 (e-pub)

www.wolterskluwer.cz

Obsah

O autorovi	9
Seznam použitých zkratek	10
Úvod	12

ČÁST PRVNÍ. ÚČET

Hlava I.	Historický exkurs	15
Hlava II.	Podstata účtu	17
	1. Vklad	19
	2. Účet jako věc	24
Hlava III.	Úprava účtu v jiných státech	29
Hlava IV.	Úprava účtu v právu Evropské unie	33
	1. Směrnice o platebních službách	34
	2. Doporučení Komise	39
Hlava V.	Úprava účtu v zákoně o platebním styku	41
	1. Platební služba	42
	2. Platební transakce a platební účet	45
	3. Smlouva o platebních službách	45
Hlava VI.	Dřívější úprava běžného účtu	47
	1. Smlouva, která je smlouvou o platebních službách	48
	A. Právní forma smlouvy	49
	B. Obsahové náležitosti smlouvy	51
	C. Úročení prostředků na účtu	54
	D. Informace o prováděných platebních transakcích	56
	E. Nakládání s peněžními prostředky na účtu	57
	F. Lhůty pro provádění platebních transakcí	58
	G. Úplata	61
	H. Kontokorent	62
	I. Zánik závazku ze smlouvy	63
	2. Smlouva, která není smlouvou o platebních službách	64
	A. Právní forma smlouvy	65
	B. Obsahové náležitosti smlouvy	66

	C. Úročení prostředků na účtu	67
	D. Vedení účtu a provádění platebních transakcí na účtu	68
	E. Úplata	70
	F. Kontokorent	71
	G. Zánik závazku ze smlouvy	71
Hlava VII.	Dřívější právní úprava vkladového účtu	74
	1. Smlouva, která je smlouvou o platebních službách	75
	A. Právní forma smlouvy	76
	B. Obsahové náležitosti smlouvy	77
	C. Úročení prostředků na účtu	77
	D. Informace o prováděných platebních transakcích	78
	E. Nakládání s peněžními prostředky na účtu	78
	F. Aplikace právní úpravy smlouvy o běžném účtu	79
	2. Smlouva, která není smlouvou o platebních službách	80
	A. Právní forma smlouvy	80
	B. Obsahové náležitosti smlouvy	80
	C. Termínovanost vkladu	82
	D. Úročení prostředků na účtu	83
	E. Povinnost vrátit peněžní prostředky	84
Hlava VIII.	Dřívější úprava smlouvy o vkladu	85
	1. Smlouva o vkladu	85
	A. Práva a povinnosti smluvních stran	86
	B. Nakládání s vkladem	87
	2. Vklady na vkladních knížkách	90
Hlava IX.	Současná úprava účtu	94
	1. Smlouva o účtu	95
	A. Závazek ze smlouvy o účtu	96
	B. Nakládání s účtem	97
	C. Nakládání s peněžními prostředky na účtu	100
	D. Vedení a úročení prostředků na účtu	101
	E. Důsledky smrti majitele účtu	101
	F. Zánik závazku ze smlouvy o účtu	102
	2. Platební účet	104
	3. Jiný než platební účet	106

4. Vkladní knížka	109
A. Smlouva o účtu potvrzeném vkladní knížkou	110
B. Právní vymezení vkladní knížky	111
C. Náležitosti vkladní knížky	114
D. Evidence peněžních prostředků na účtu	115
E. Nakládání s peněžními prostředky	116
F. Omezení možnosti nakládat s peněžními prostředky na účtu	117
G. Ztráta nebo zničení vkladní knížky	118
H. Zrušení závazku	120
5. Přejícná úprava účtu	122

ČÁST DRUHÁ. JEDNORÁZOVÝ VKLAD

Hlava X.	Podstata jednorázového vkladu	125
Hlava XI.	Úprava jednorázového vkladu v jiných státech	126
Hlava XII.	Dřívější úprava jednorázového vkladu	127
1.	Smlouva o vkladu	127
2.	Právní vymezení vkladního listu	127
3.	Náležitosti vkladního listu	128
4.	Formy vkladů na vkladních listech	129
5.	Další formy vkladů	130
Hlava XIII.	Současná úprava jednorázového vkladu	131
1.	Smlouva o jednorázovém vkladu	132
2.	Nakládání s vkladem	134
3.	Vkladní list	135

ČÁST TŘETÍ. AKREDITIV

Hlava XIV.	Historický exkurs	137
Hlava XV.	Podstata akreditivu	143
Hlava XVI.	Úprava akreditivu v jiných státech	145
Hlava XVII.	Obchodní zvyklosti pro akreditiv	149
Hlava XVIII.	Dřívější úprava akreditivu	152
1.	Obsahové náležitosti smlouvy	153
2.	Akreditivní listina	157
3.	Odvolatelnost akreditivu	159
4.	Potvrzení akreditivu	161

5. Oznámení akreditivu jinou bankou	162
6. Dokumentární akreditiv	163
7. Jiné akreditivy	165
Hlava XIX. Současná úprava akreditivu	166
1. Obsahové náležitosti smlouvy	168
2. Obsah akreditivu	170
3. Vystavení akreditivu	171
4. Odvolatelnost akreditivu	173
5. Potvrzený akreditiv	175
6. Pověření jiného výstavce akreditivu	176
7. Oznámení akreditivu jiným výstavcem akreditivu ...	178
8. Dokumentární akreditiv	180
9. Jiné akreditivy	183
10. Subsidiární úprava příkazu	184

ČÁST ČTVRTÁ. INKASO

Hlava XX. Historický exkurs	187
Hlava XXI. Podstata inkasa	189
Hlava XXII. Úprava inkasa v jiných státech	190
Hlava XXIII. Obchodní zvyklosti pro inkasa	191
Hlava XXIV. Dřívější úprava inkasa	193
1. Obsahové náležitosti smlouvy	194
2. Povinnosti banky	195
3. Úplatnost smlouvy	197
4. Bankovní dokumentární inkaso	197
Hlava XXV. Současná úprava inkasa	199
1. Obsahové náležitosti smlouvy	200
2. Povinnosti obstaravatele inkasa	204
3. Jiný obstaravatel inkasa	207
4. Dokumentární inkaso	209
5. Subsidiární úprava příkazu	213

Závěr	215
Seznam literatury	218
Věcný rejstřík	222

O autorovi

Doc. JUDr. Petr Liška, Ph.D., LL.M., (1959) působí od roku 1993 jako ředitel úseku právní služby v České spořitelně, a. s. Od roku 1999 působí na katedře obchodního práva Právnické fakulty Univerzity Karlovy, nejdříve jako externista, poté jako odborný asistent a v současnosti jako docent obchodního práva. V letech 1998 až 2006 byl místopředsedou Legislativní rady vlády České republiky. Je rozhodcem Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky. Je autorem nebo spoluautorem řady právních komentářů, monografií, učebnic jakož i odborných článků na aktuální témata zejména z obchodního, občanského a finančního práva. Je členem redakční rady časopisů *Rekodifikace & praxe* a *Právní rádce*.

Seznam použitých zkratk

Právní předpisy*)

CID	směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/48/ES ze dne 14. 6. 2006, o přístupu k činnosti úvěrových institucí a o jejím výkonu
not. řád	zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád)
obč. zák.	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
obč. zák. 1964	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
obch. zák. obchodní zákon	zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník Všeobecný zákoník obchodní, se zákonem uváděcím ze dne 17. prosince 1862, č. 1 ř. z. 1863
o. s. ř.	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
o. z. o.	obecný zákoník občanský vydaný císařským patentem č. 946/1811 Sb. z. s.
zák. č. 253/2008 Sb.	zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu
zák. č. 284/2009 Sb. zák. o plat. styku	zákon č. 284/2009 Sb., o platebním styku
zák. o advokacii	zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii
zák. o bankách	zákon č. 21/1992 Sb., o bankách
zák. o dani z příjmů	zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů
zák. o spořitelních a úvěrních družstvech zák. č. 87/1995 Sb.	zákon č. 87/1995 Sb., o spořitelních a úvěrních družstvech a některých opatřeních s tím souvisejících a o doplnění zákona České národní rady č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů

*) Pokud není uvedeno jinak, jsou všechny předpisy uvedené v textu citovány ve znění pozdějších předpisů.

zák. č. 256/2004 Sb. zákon č. 256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu

ZMO zákon č. 101/1963 Sb., o právních vztazích v mezinárodním obchodním styku (zákoník mezinárodního obchodu)

Ostatní

Q označení odpovědi Evropské komise na dotazy veřejnosti ke směrnici o platebních službách s označením čísla otázky a data uveřejnění odpovědi – ec.europa.eu

Úvod

Nový občanský zákoník byl vyhlášen 22. března 2012 ve Sbírce zákonů, částce 33 pod č. 89/2012 Sb. Zákon nabyl účinnosti 1. 1. 2014. Nový občanský zákoník zrušil mimo jiné zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších právních předpisů, a zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších právních předpisů.

Právní úpravu závazků ze smlouvy o účtu, jednorázovém vkladu, akreditivu a inkasu obsahuje část čtvrtá Relativní majetková práva hlava II díl 11 nového občanského zákoníku. Nový občanský zákoník provádí sjednocení dosavadní úpravy závazků z těchto smluv, rozptýlené mezi závazkovou část obchodního zákoníku a závazkovou část občanského zákoníku, do jednoho právního předpisu.

Účet, jednorázový vklad, akreditiv a inkaso jsou v podstatě bankovní obchody, tj. obchody, kdy jednou ze stran smlouvy je banka. Nová právní úprava je jako bankovní obchody výslovně neoznačuje. Jde o důsledek koncepce, která trvá na oddělení uplatňování soukromého práva od uplatňování práva veřejného. Pro právo soukromé je podstatná úprava závazku ze smlouvy, právo veřejné reguluje podmínky, za kterých je osoba oprávněna k uzavírání smluvního typu.

Toto právní pojetí však nevylučuje, aby uvedené smluvní typy byly uzavírány zejména bankami jako hlavními poskytovateli služeb spojených s účty, jednorázovými vklady, akreditivy nebo inkasy. Právní úprava to nejen nevylučuje, ale v některých případech byla právě bankovní praxe základem pro změnu dosavadní právní regulace a vytvoření nové úpravy. Šlo zejména o využití kodifikovaných bankovních obchodních zvyklostí při úpravě závazku ze smlouvy o akreditivu a smlouvy o inkasu v novém občanském zákoníku.

Těžiště této publikace je v rozboru nové právní úpravy závazků ze smlouvy o účtu, jednorázovém vkladu, akreditivu a inkasu. Při zkoumání této úpravy byla zvolena metoda rozboru platného textu právního předpisu. V kontextu tohoto rozboru bylo provedeno porovnání nové právní úpravy s dosavadní platnou a účinnou úpravou, což je zvýrazněno i přijatou přechodnou úpravou nového občanského zákoníku.

Zajištění komplexnosti pohledu na zkoumanou novou úpravu smluvních typů si vyžádalo provést alespoň základní historický exkurs do vývoje jednotlivých smluvních typů a jejich úpravy. Z hlediska mezinárodního srovnání

bylo u jednotlivých smluvních typů uskutečněno porovnání s právní regulací a smluvní praxí zahraniční, zejména z hlediska práva evropského nebo právních řádů Velké Británie, Ruské federace, Francie a Slovenské republiky. Byla sledována i relevantní judikatura.

Akreditiv a inkaso jsou obchodními instituty, u kterých bylo třeba přihlídnout i k tradičním obchodním zvyklostem. V práci jsou obsažena zkoumání souborů těchto bankovních obchodních zvyklostí kodifikovaných Mezinárodní obchodní komorou a jejich vliv na dosavadní a novou právní úpravu těchto institutů.

Při zpracování dané problematiky byla zkoumána právní úprava souvisejících právních institutů a otázek obsažená v novém občanském zákoníku nebo v jiných právních předpisech pouze v rozsahu nezbytném k posouzení zkoumaných smluvních typů. Z hlediska celkového rozsahu nebylo možné do publikace více rozpracovat zejména některé související otázky právní úpravy uzavírání smluv pomocí obchodních podmínek, adhezních smluv nebo ochrany spotřebitele v uzavíraných smlouvách. Uvedené otázky nejsou v práci zmiňovány buď vůbec, nebo jen v rozsahu nezbytném k provedení předmětu rozboru práce.

Právní úprava účtu, jednorázového vkladu, akreditivu a inkasa obsažená v novém občanském zákoníku je pouze relativně komplexní právní úpravou. Úpravy celé řady otázek obsahují právní předpisy veřejnoprávní povahy. Zejména právní regulace účtu je vedle občanského zákoníku provedena zákonem o platebním styku a popřípadě dalšími právními předpisy. S ohledem na skutečnost, že nebylo cílem této práce zkoumat komplexně právní úpravu účtu i v jiných právních předpisech, práce obsahuje rozbor právní úpravy obsažené v těchto předpisech spíše výjimečně a vždy v souvislosti s vymezením hlavního zaměření práce.

Textová část práce byla uzavřena k 31. srpnu 2013.

Účet

HLAVA I.

Historický exkurs

Pojem **účet** je v historickém kontextu spojován zejména s **úctem běžným**. **Vkladový účet** je relativně moderním právním institutem. **Vkladní knížka** je chápána jako samostatný právní institut s velkou tradicí. V další části bude proto věnována pozornost zejména **historii a vývoji** účtu běžného.

Některé prameny kladou **původ běžného účtu** do šestého století před Kristem, ve kterém působily ve staré Babylónii bankovní domy, které se zabývaly peněžními i úvěrními obchody a užívaly běžných účtů. Od Babyloňanů byl běžný účet přejat i ostatními obchodními národy v Asii, zejména Féníčany, kteří ho rozšířili do Itálie. V Itálii bylo možné se setkat s knihou obchodní tzv. *liber rationum* mající podobu pozdější knihy běžných účtů. Z Itálie se běžný účet rozšířil po ostatní Evropě a představoval základ moderního bankovníctví. Dalšímu rozvoji běžného účtu bránil zejména středověký církevní zákaz půjčování na úroky a primitivní dopravní prostředky. Až přežití církevní doktríny a rozpínání obchodu vedlo ke vzniku systému peněžních podniků soukromých a veřejných. První bankovní závod zvaný St. Giorgio byl založen v 15. století v Janově, následovala žirová banka v Amsterdamu v roce 1609, v Hamburku (1619), Rotterdamu (1635), ve Stockholmu (1657) a v Anglii Bank of England (1694). V Rakousku došlo ke zřízení první banky tzv. C. k. priv. národní banky, později přejmenované na banku Rakouskouherskou, až v roce 1816.¹

Historicky byl vznik a vývoj běžného účtu spjat s používáním **úvěru** a s **obchodem**. „Pod názvem běžný, osobní účet dlužno si představit v knize

¹ Bauer, F. *O běžných účtech*. Praha.: Jan Kotík, knihkupec na Smíchově, 1905, s. 3.

obchodní (tzv. knize běžných, osobních účtů, něm. Saldo-konto, Kontokorrentbuch), účet, který zřízen jest pro určitou osobu, se kterou bankéř nebo obchodník stojí v obchodním spojení a jejímž jménem účet ten jest v záhlaví opatřen.“² Důvodem pro otevření běžného účtu v hlavní knize bankéřem či obchodníkem pro klienta nebo zákazníka (dříve též obchodního přítele) byl **přehled o obchodech** s ním uzavřených a možnost se kdykoli přesvědčit, zda bankéř či obchodník má za svým zákazníkem pohledávku nebo zda mu dluží. Následně se především **u bank** začaly otevírat běžné účty sloužící k tomu, aby dva obchodníci, každý na jiném místě, mohli spolu uzavírat a uskutečňovat obchody a peněžní úhrady z takto vzniklých závazků byly provedeny v krátké době. Způsob a organizace obchodování v moderních podmínkách vedly k rozvoji běžných účtů vedených bankami a zejména k dalšímu rozvoji platebních prostředků souvisejících s běžným účtem.

Položky se zapisovaly do běžného účtu podle data, jak vznikly, a podle své povahy. Platby a výplaty z účtu byly zapsány na straně „**Má dáti**“, neboť jde o úhradu debetní, kterou zákazník musí zaplatit. Přijetí prostředků odpovídal údaj „**Dal**“ a tomu odpovídající kredit, který byl pohledávkou zákazníka. Zákazník na straně „Má dáti“ byl vždy na účtu **dlužníkem**, na straně „Dal“ běžného účtu pak vždy **věřitelem**.

Ze všech položek běžného účtu počítala banka **úrok**, který byl určen podle toho, zda klient byl dlužníkem či věřitelem ve vztahu k dané položce. Z povahy bankovních služeb byl úrok bankou vyplácený vždy nižší než úrok bankou požadovaný. Vedle úroků byla v mnoha případech požadována **provize** neboli odměna, která se podle obchodních zvyklostí účtovala při provedení každého obchodu, nebo při uzávěrce. Článek 291 **Všeobecného zákoníku obchodního** stanovil dispozitivně povinnost provést uzávěrku jednou za rok.

² Tamtéž, s. 6.

HLAVA II.

Podstata účtu

Problém **podstaty účtu** není v odborné právní literatuře předmětem častého zkoumání. Přestože jsou bankovní účty na území současné České republiky používány již dosti dlouhou dobu, je výskyt odborné právní literatury zabývající se podstatou bankovního či běžného účtu spíše vzácností. Ani soudní judikatura se hlouběji nezabývala vymezením podstaty běžného účtu, byť uzavírání a realizace smluv o běžném účtu je masovým jevem v současné společnosti, který samozřejmě přináší řadu sporných situací mezi účastníky.

Určité doktrinální pokusy o vymezení lze zaznamenat u Hermanna-Otavského, který vymezení podstaty běžného účtu spojuje se **saldem vzájemných pohledávek** dvou stran. Stanovení salda považuje autor buď za **uznání**, nebo za **novaci**. Existenci předmětného salda neváže pouze na **vztah banka a klient**, ale připouští jej i **mezi kupci**, a dokonce i mezi **kupcem a „nekupcem“**.³ Uvedené pojetí mělo oporu i v tehdejší judikatuře.⁴ V této souvislosti je však třeba uvést, že v minulosti byl běžný účet používán zejména mezi kupci při zúčtování jejich obchodů s rozličnými komoditami.⁵

Pokus o modernější vymezení podstaty běžného účtu najdeme v naší právní literatuře až u I. Pelikánové. Smlouvu o běžném účtu pojímá jako **rámcovou smlouvu o poskytnutí bankovních služeb**. Rámcovou smlouvu chápe tak, že zakládá dlouhodobější právní vztah, který se bude realizovat na základě později uzavíraných **dílčích (realizačních) smluv**, jež zpravidla respektují podmínky rámcové smlouvy, mohou se však od nich odchýlit, a jejichž uzavírání nevyplývá z kontraktační povinnosti založené rámcovou smlouvou. Funkci dílčích realizačních smluv podle tohoto názoru pak plní jednotlivé **příkazy klienta a jejich uskutečňování bankou**. K tomuto vymezení dodává, že hlubší rozpracování by vyžadovala zejména teorie rámcových smluv.⁶

³ Hermann-Otavský, K. *O obchodech podle čtvrté knihy všeobecného zákona obchodního*. Praha: Všehrad, 1928, s. 17.

⁴ N.S. 776 z 23. 11. 1920 Rv I 569/20 in Hermann-Otavský, K. *Všeobecný zákoník obchodní a pozdější normy obchodního práva v zemích historických, díl I*. Praha: Československý kompas, 1929, s. 294.

⁵ K tomu srov. čl. 291 Všeobecného zákoníku obchodního.

⁶ Pelikánová, I. *Komentář k obchodnímu zákoníku*. 3. díl. Praha: Linde, 1996, s. 522.

Ani v zahraniční literatuře není vymezení pojmu běžný nebo bankovní účet jednotné. Některé prameny při vymezování podstaty účtu používají odkaz na historické soudní rozhodnutí (r. 1921) v případě soudního sporu **Joachimson v. Swiss Bank Corp** (3 KB 110, 131). Běžný nebo bankovní účet je v této souvislosti chápán jako jednoduchá **smlouva o úvěru**, jejíž součástí je povinnost banky provádět pokyny klienta do jakékoli výše, která nepřekračuje v jakémkoli okamžiku celkovou poskytnutou částku úvěru.⁷

Studie zabývající se komparací právních úprav bankovních vkladů a platebních transakcí poukazuje na dvě základní pojetí vymezení podstaty bankovního (běžného) účtu v soukromém právu. Jeden názorový proud pojímá smlouvu o bankovním účtu jako dohodu zastřešující uskutečňování širokého spektra vkladových a platebních služeb týkajících se běžného účtu.

Druhý názorový proud chápe provedení každé operace na bankovním účtu jako důsledek samostatné dohody mezi stranami.

Bez ohledu na názorové přístupy týkající se podstaty bankovního účtu jako „zastřešující“ smlouvy nebo série jednotlivých ujednání studie dospěla k charakteristice bankovního účtu za pomoci **tří základních prvků**:

1. **přijetí vkladu** a odpovědnost banky z toho plynoucí,
2. operace záležející ve **výplatách peněžních prostředků a platebních službách** banky a tomu odpovídající práva a povinnosti banky a klienta,
3. **závazkový nebo peněžní vztah mezi bankou a klientem** plynoucí z vkladu a peněžních transakcí.⁸

Pro vymezení právní podstaty běžného účtu poskytovala právní úprava jen omezené prostředky. Základní ustanovení obsažené v § 708 obch. zák. vytvořilo obecný základ pro vymezení podstaty institutu běžného účtu. Podle této úpravy se smlouvou o běžném účtu **zavazovala banka zřídit od určité doby v určité měně účet pro jeho majitele, přijímat na zřízený účet peněžní prostředky, vyplácet z něj peněžní prostředky nebo z něj či na něj provádět jiné platební transakce.**

Zřízení běžného účtu zahrnovalo povinnost banky zavést do své účetní evidence závazek, na kterém bylo účtováno o pohledávce majitele běžného účtu. Součástí závazku byly povinnosti související s hotovostní nebo bezhotovostní změnou výše tohoto závazku banky.

⁷ Např. Cranston, R. *Banking Law*. London: Oxford University Press, 1997, s. 171; Geva, B. *Bank Collections and Payment Transactions*. London: Oxford University Press, 2001, reprinted 2011, s. 33, nebo Hooley, R. J. A. in *Chitty on Contracts*, Thirtieth Edition, volume II, *Specific Contracts*, London 2008, Thomson Reuters (Legal) Limited, Sweet&Maxwell, s. 416 (34–308).

⁸ Geva, B., dílo citované v pozn. č. 7, s. 32.

Vymezení závazků ze smlouvy o účtu obsažené v § 2662 obč. zák. bylo inspirováno právní úpravou smlouvy o běžném účtu (§ 708 odst. 1 obch. zák.). Vzhledem ke skutečnosti, že podle systematiky nového občanského zákoníku jde o společné základní ustanovení pro platební účet, jiný než platební účet a vkladní knížku, byla právní úprava přiměřeně pozměněna. **Podstatou závazku** je zřízení účtu, přijímání hotovosti nebo bezhotovostních plateb na účet („Dal“) a uskutečňování výběru hotovosti nebo bezhotovostních převodů z účtu („Má dáti“).

Ze shora uvedeného je zřejmé, že nehledě na historický vývoj změn v osobách účastníků smlouvy o účtu (kupec – zákazník, banka – klient) se základní podstata účtu zásadně nezměnila.

1. Vklad

V této souvislosti se v poslední době i ve vztahu k veřejnoprávním předpisům objevuje otázka, zda peněžní prostředky vložené nebo převedené na účet jsou vždy **vkladem** podle § 1 odst. 1 zák. o bankách. Tato otázka souvisí i s **vlastnictvím peněžních prostředků** předaných bance či tomu, kdo vede účet. V této souvislosti je zkoumána zejména pohledávka z účtu za bankou.

Dřívější základní úprava běžného účtu obsažená v § 708 odst. 1 obch. zák. byla stanovena novelizací obchodního zákoníku provedenou zákonem č. 285/2009 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o platebním styku. Úpravou dikce § 708 odst. 1 obch. zák. byla oslabena vazba právní úpravy tohoto smluvního typu na § 1 odst. 1 zák. o bankách. Na základě novely došlo k vypuštění slova „**vklady**“ („... přijímat na zřízený účet vklady.“).

Ustanovení § 1 odst. 2 zák. o bankách stanoví, že vkladem se rozumí svěřené peněžní prostředky, které představují závazek vůči vkladateli na jejich výplatu.

Právní úprava obsažená v § 716 odst. 1 obch. zák. ve vztahu ke smlouvě o vkladovém účtu sice rovněž neoznačovala peněžní prostředky svěřené bance za vklad, ale její dikce byla v tomto směru mnohem preciznější („... **vložit** ...“, „... přenechat jejich využití bance“).

Právní úprava obsažená v § 2662 obč. zák. sice používá dikci bližší dosavadní úpravě smlouvy o vkladovém účtu („... **vložit** ...“), ale jinak zůstává ve stejné míře obecnosti.

Určitý problém při posuzování této otázky rovněž představuje zvláštní právní úprava sledující záměr, aby určité peněžní prostředky vložené nebo

převedené na účet za určitých podmínek **nebyly považovány za pohledávku majitele účtu.**

Právní základ takového pojetí založila úprava obsažená v § 41f zák. o bankách o tzv. **účtech se zvláštním režimem.** Podle tohoto ustanovení peněžní prostředky více osob evidované na jednom účtu představují pohledávku z vkladu se zvláštním režimem. Při zakládání účtu podle § 41f odst. 1 zák. o bankách nebo při nejbližší dispozici s tímto účtem je majitel povinen bance písemně oznámit, že na účtu jsou evidovány peněžní prostředky představující pohledávku více osob, doložit podíl každé z nich, identifikovat tyto osoby v rozsahu stanoveném v § 41c odst. 3 zák. o bankách a pravdivost údajů prokázat. Ustanovení je součástí právní úpravy pojištění pohledávek z vkladů.

Původním záměrem právní úpravy bylo stanovit speciální úpravu pro pojištění pohledávek z vkladů, jimiž byly podle § 568 obč. zák. 1964 splněny závazky složením do úřední úschovy, a to až do účinnosti zákona č. 319/2001 Sb. Tento zákon rozšířil možnost použití úpravy tak, že ji lze použít pro jiné případy, například **notářské úschovy peněz** podle § 2 not. ř. či tzv. **advokátních úschov** podle § 56 a násl. zák. o advokacii.

Podle § 41f odst. 5 zák. o bankách pokud je **skutečný vlastník peněžní částky** odlišný od majitele účtu, náhrada se poskytne skutečnému vlastníkov. **Majitel účtu** má povinnost **oznámit** tuto skutečnost bance při založení či nejbližší dispozici s účtem a **identifikovat skutečného vlastníka** peněžních prostředků v rozsahu požadovaném v § 41c odst. 3 zák. o bankách a banka zaznamenaná tyto údaje ve smlouvě o účtu či na jiném dokumentu, s jehož vydáním je spojeno přijetí vkladu.

Další případ je upraven v § 41f odst. 7 a 8 zák. o bankách. Podle odstavce 7 **platební instituce nebo poskytovatel platebních služeb malého rozsahu**, na jejichž účtu jsou evidovány peněžní prostředky, které jim uživatelé platebních služeb svěřili k provedení platební transakce podle § 19 zák. o plat. styku, **oznámí** tuto skutečnost bez zbytečného odkladu písemně bance. **Při určení skutečného vlastníka** podle § 41f odst. 3 zák. o bankách se vychází z evidence platební instituce nebo poskytovatele služeb malého rozsahu. Z § 19 zák. o plat. styku vyplývá, že peněžní prostředky, které byly platební instituci svěřeny k provedení platební transakce, nejsou vkladem podle zákona upravujícího činnost bank a nejsou vlastnictvím platební instituce. To platí i pro aktiva uvedená v § 20 odst. 1 písm. b) a peněžní prostředky v § 21 zák. o plat. styku.

Ustanovení § 41f odst. 7 zák. o bankách platí obdobně pro **obchodníka s cennými papíry**, na jehož účtu jsou evidovány peněžní prostředky tvořící

majetek zákazníka podle § 2 odst. 1 písm. h) zák. č. 256/2004 Sb. Podle posledně citované právní úpravy se rozumí **majetkem zákazníka** peněžní prostředky a investiční nástroje, které má obchodník s cennými papíry ve své moci za účelem poskytnutí investiční služby, a peněžní prostředky a investiční nástroje získané za tyto hodnoty pro zákazníka; majetkem zákazníka nejsou vklady podle zákona upravujícího činnost bank, o kterých účtuje obchodník s cennými papíry, který je bankou nebo pobočkou zahraniční banky.

Právní úprava účtů se zvláštním režimem tedy zajišťuje **specifické pojištění pohledávky z běžného účtu**, na který jsou vloženy majitelem účtu peněžní prostředky, které převzal od třetích osob. Účelem této úpravy je, aby byl právně vytvořen nárok osob svěřujících peněžní prostředky majiteli účtu na náhradu z Fondu pojištění vkladů v případě, že nastanou zákonem stanovené podmínky pro poskytnutí náhrady, tj. neschopnost banky dostát závazkům vůči oprávněným osobám.

Z této právní úpravy implicitně vyplývá, že za přesně stanovených podmínek nelze na pohledávku z vkladu, tj. i na pohledávku z účtu, nahlížet jako na majetek majitele účtu. Zákonná úprava určuje, že vlastnictví peněžních prostředků předaných majitelem účtu zejména z důvodu ochrany těchto peněžních prostředků zůstává zachováno uživateli platební služby, resp. zákazníkovi obchodníka s cennými papíry, který není bankou nebo pobočkou zahraniční banky.

Tato právní konstrukce, jakkoli vedena dobrými úmysly, má řadu potenciálních úskalí. Oblast závazků mezi dvěma osobami není zpravidla fixní, ale vyvíjí se v průběhu času a vzájemných obchodních vztahů. Pokud majitel účtu převzal peněžní prostředky od třetí osoby, stalo se tak zpravidla na základě vzájemného závazku, ze kterého vyplývá pohledávka věřitele a povinnost dlužníka tyto peníze za stanovených podmínek vrátit. V případě, že převzatou peněžní částku majitel účtu uloží na tento účet, stane se součástí závazku mezi majitelem účtu a bankou.

Závazek mezi majitelem účtu a bankou je **nezávislý na závazcích** mezi majitelem účtu a třetí osobou (věřitelem). Tomuto závěru nasvědčují zejména následující argumenty. Výše dluhu majitele účtu vůči třetí osobě nemusí odpovídat z nejrůznějších důvodů výši jeho pohledávky vůči bance, byť od věřitele převzaté peněžní prostředky majitel účtu vložil na účet. Rozdílnost výše dluhu může být způsobena rozdílnou výší sjednané úrokové sazby, úhradou poplatkových povinností vůči bance, započtením vzájemných závazků mezi majitelem účtu a jeho věřitelem nebo započtením mezi bankou a majitelem účtu apod.